

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

Yayın No. 677

İSAM Yayınları 186

İlmî Araştırmalar Dizisi 83

© Her hakkı mahfuzdur.

GÜLEN YAPILANMASI 15 Temmuz'a Giden Süreçte FETÖ'nün Analizi ve Tavsiyeler

Hazırlayanlar

Mehmet Ali Büyükkara, Prof.Dr. (Marmara Üniversitesi)

Nurullah Ardiç, Prof.Dr. (İstanbul Teknik Üniversitesi)

Tuncay Başoğlu, Prof.Dr. (İstanbul Medeniyet Üniversitesi)

Kemal Sayar, Prof.Dr. (Marmara Üniversitesi)

Metin Karabaşoğlu, Araştırmacı-Yazar

TDV İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM)

tarafından yayına hazırlanmıştır.

İcadiye-Bağlarbaşı Cad. 38 Üsküdar/İstanbul

Tel. 0216. 474 08 50

www.isam.org.tr yayin@isam.org.tr

Bu kitap

İSAM Yönetim Kurulu'nun 08.06.2017 tarih ve
2017/07 sayılı kararıyla basılmıştır.

Birinci Basım: Temmuz 2017

Beşinci Basım: Eylül 2022

ISBN 978-975-389-943-7

Basım, Yayın ve Dağıtım

TDV Yayın Matbaacılık ve Tic. İşl.

Ostim OSB Mahallesi, 1256 Cadde, No: 11

Yenimahalle/Ankara

Tel. 0312. 354 91 31 (pbx) Faks. 0312. 354 91 32

bilgi@tdv.com.tr

Sertifika No. 48058

YAYIN MATBAACILIK TIC. İŞLETMESİ

Gülen yapılanması –15 Temmuz'a giden süreçte FETÖ'nün analizi ve tavsiyeler-
/ haz. Mehmet Ali Büyükkara – Nurullah Ardiç – Tuncay Başoğlu – Kemal
Sayar – Metin Karabaşoğlu. - 5. bs. - İstanbul ; Ankara : İslam Araştırmaları
Merkezi (İSAM) ; Türkiye Diyanet Vakfı, 2022.

158 s. ; 23,5 cm. - (Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları ; 677. İSAM Yayınları; 186.

İlmî Araştırmalar Dizisi; 83)

ISBN 978-975-389-943-7

İçindekiler

Takdim	7
Önsöz	9

Giriş	13
--------------	----

SORULARLA ANALİZ

1. Gülen Hareketi nasıl tanımlanabilir? Hareket mensupları kendilerini nasıl algılamaktadır? İlkeleri ve hedefleri nedir? 15
2. Bir ahlâk ve eğitim hareketi olduğunu söyleyen dinî bir oluşum, önce dinî bir kült, ardından terör uygulayan bir örgüt haline nasıl geldi? 18

BENZERİ ÖRNEKLER

3. Günümüzde sözkonusu harekete benzeyen örnekler var mıdır? 25
4. İslâm tarihinde sözkonusu harekete benzeyen örnekler var mıdır? 28

LİDER ANALİZİ

5. FETÖ türü yapılanmaların liderliklerinde psiko-patolojik semptomlar nelerdir? 33
6. Hareket bu hale gelirken dinin hangi esaslarında sapmalar yaşandı? Yeni bir dinî anlayış inşa edilirken hangi dinî esaslar ve hükümler nasıl çiğnendi? 41

TOPLUMSAL ÇERÇEVE

7. Bu hareketin gelişiminin toplumsal ve siyasî zemini nedir? 53

FETÖ ÖRGÜTÜNÜN YAPISI

8. FETÖ örgüt yapılanması nasıl işlemektedir? 65

9. Darbe girişimi hareketin mensupları gözünde nasıl meşrulaştırıldı? Başarılı olsaydı, nasıl bir siyasî ve sosyal nizam kurulacaktı, topluma nasıl bir din sunulacaktı? 78
10. Yüksek eğitimli insanlar hangi mekanizmalar ve nasıl bir psikolojiyle şartlandırılıp Gülen örgütünün emirlerine körü körüne uyacak hale gelebildiler? 82
11. Bu hareket dış istihbarat örgütleri için nasıl kullanışlı hale geldi ve istismar edildi? 93
12. Grup bağlılığının bir çeşit bağımlılığa dönüşmesinin bilimsel-psikolojik açıklaması var mıdır? 96
13. Hareket mensuplarının grup kimliği ile diğer kimlikleri (aile, din, millet vd.) arasında bir ahenk sorunu var mıdır? Farklı kimlikler arasında doğru ilişki nasıl olmalıdır? 102
14. Gülen hareketi, Risâle-i Nurları nasıl yorumladı? 110

HAREKETİN MÜSLÜMAN TOPLULUKLARA VE DİNÎ CEMAATLERE ETKİSİ

15. Gülen hareketi/örgütünün faaliyetlerinden müslüman topluluklar ve dinî cemaatler nasıl zarar gördü? Dünyadaki İslâm algısına ve tebliğine yönelik ne tür etkileri oldu? 113
16. Gülen hareketi/örgütünün diğer Nurcu cemaatlere etkisi ne oldu? 119

DARBE GİRİŞİMİ SONRASI DURUMUN ANALİZİ VE ALINACAK TEDBİRLER

17. Diğer seküler veya dinî hareketler de böyle bir sapmaya açık mıdır? Bundan sonra ne tür tedbirler almak gerekir? 127
18. Söz konusu hareketin mensuplarını tekrar topluma kazandırmak ve daha tehlikeli bir hale dönüşmelerini önlemek için neler yapmak gerekir? 133
19. Yaşanan olayların tekrarlanmaması için neler yapılmalıdır? Yabancıların maşalarına dönüşmemek için nasıl bir dinî, ahlâkî ve siyasî bilinç oluşturulmalı ve nasıl bir eğitim verilmelidir? 140
20. Yaşananlardan sonra dinî algının sağlıklı bir yola girmesi, toplumsal travmanın atlatılması için ne yapılmalı? 154

Takdim

Türkiye Diyanet Vakfı (TDV) bünyesinde çalışmalarını sürdüren İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), İslam araştırmaları alanında öncü rol oynamakta, İslâm dini, medeniyeti ve toplumlarına dair sağlıklı ve özgün bilgi üretimini hedeflemektedir. Bu çerçevede İslâm dininin doğru ve güvenilir bilgiye dayalı olarak tanıtılmasına, İslâm medeniyetinin sağlam ve sahih esaslar üzerine yeniden inşa edilmesine ve günümüz dünyasında ortaya çıkan sorunlara İslâm kültür ve medeniyeti birikimiyle yapıcı çözümler üretilmesine katkı sağlamak üzere proje, yayın ve faaliyetler yürütmektedir. Bu çizgide *TDV İslâm Ansiklopedisi* başta olmak üzere çok önemli projeleri gerçekleştirmiş olan İSAM, yayınlanmış bütün eserleri ve devam etmekte olan projeleri ile dinî bilgiye sıhhatli biçimde ulaşılması yolunda çabalarını sürdürmektedir.

İslâmî mirasın bütün birikiminin bugüne ve gelecek nesillere aktarılması yolunda uzun soluklu çalışmalara imza atan merkezimiz bünyesinde, müslümanlar olarak yüz yüze olduğumuz güncel meseleleri ele alan çalışmalar da yapıldı ve yayınlandı. Elinizdeki çalışma da bunun bir örneğidir.

Gülen yapılanması, ağırlıklı olarak siyasî ve idarî düzlemde bir mesele olarak ele alınmakta ise de, gerçekte sadece siyasetle, idarî tedbirlerle çözülemeyecek bir derinlik içermektedir. Hem İslâm'ı anlama ve yorumlama noktasında yol açtığı problemler, hem de

genel olarak toplumda dine dair algı noktasında oluşturduğu olumsuz etki devâsâ boyutlardadır. Öte yandan geçmişinde bir şekilde bu yapıyla teması bulunan veya onun sadece “cemaat” dışıyüzüne muhatap olan kişilerin topluma kazandırılması gibi bir problem de önümüzde durmaktadır.

Elinizdeki bu eserde, 15 Temmuz’a giden sürecin doğru bir şekilde anlaşılması ve çözümlenmesi amacına mâruf olarak Gülen yapılanması; mahiyeti, tarihteki benzer örnekler, söz konusu yapının siyasî-toplumsal çerçevesi, teşkilatlanma tarzı gibi farklı açılardan analiz edilmiş, ayrıca bundan sonra benzer bir sürecin yaşanmaması için alınması gereken tedbir ve tavsiyelere yer verilmiştir. Dolayısıyla hem “dine hizmet” söylemiyle yola çıkmış bir oluşumun nasıl bu noktaya evrildiğini anlamak hem de benzer bir süreci bir daha yaşamamak için tedbir almak ve gerekli adımları atmak adına bu çalışma kısa, öz, ama derin bir çerçeve sunmaktadır. Çalışmanın ilerleyen sayfalarında görüleceği gibi, mesele sadece siyasî, idarî ve kriminal tedbirlerle çözülecek bir konu değildir. Bilakis yüz yüze olduğumuz ferdi, toplumsal ve dinî hasarı onarmak için, uzun yıllara yayılan çok boyutlu ve çok kapsamlı çalışmalara ihtiyaç vardır. Dahası, bu çalışmaların incelik ve dikkatle yürütülmesi gerekmektedir. Bu çalışmanın hedeflerinden biri de, Fetullahçı Terör Örgütü / Paralel Devlet Yapılanması'nın (FETÖ/PDY) İslâm'a ve müslümanlara verdiği zararların, İslâm'ın inanç ilkeleri, ibadet telakkisi ve ahlak düsturlarında yaptığı tahrifat ve tahribatın, İslâm'ın temel kavramlarına dair çarpıtmaların kamuoyu ile paylaşılması, halkımız nezdinde bir farkındalık oluşturulmasıdır.

TDV İslam Araştırmaları Merkezi olarak çalışmada emeği geçen ilim adamlarına teşekkür eder, eserin bu tür yapılar hakkında toplumumuzda bir farkındalık oluşmasına katkı sunmasını ve hayırlara vesile olmasını Yüce Allah'tan niyaz ederiz.

Önsöz

Türkiye, bir darbe teşebbüsüyle tarihinde ilk defa 15 Temmuz 2016 gecesi yüz yüze gelmiş değil. Bununla birlikte, 15 Temmuz darbe girişimi Türkiye tarihinde bir ilke tekabül ediyor. Zira ilk defa bu tarihte, toplum ve devlet nezdinde kendisini bir “dinî hareket” olarak sunagelmış bir yapının kendi halkına silah doğrultup gayri meşru şekilde devlete el koyma teşebbüsüne şahit olduk. Eğitim odaklı bir dinî hizmet görüntüsü altında “devlete sızma” gibi bir amacı gizlice gerçekleştirdiği anlaşılan bir yapı, bu kez devleti doğrudan ele geçirmek üzere millete silah doğrulttu, milletin meclisini bombaladı ve milletin seçtiği yöneticileri öldürmeye teşebbüs etti.

Türkiye, milleti ve devletiyle, bu büyük ve feci hadisenin etkilerini yaşamaya devam ediyor. Öncelikle siyasî ve kriminal boyutuna dair tedbirlerin alınmasıyla gündemde olan bu tehlikeli oluşum, etkisini maalesef uzun yıllar hissedeceğimiz sosyal, psikolojik ve teolojik boyutlar da barındırıyor. Sosyo-psikolojik zemindeki büyük hasarların yanında, toplumda din algısı, dindarlığa ve dinî hizmetlere bakış açısından da çok büyük riskler oluşmuş bulunuyor.

Dolayısıyla, hem bu tehlikeli dönüşümün oluşturduğu hasarı onarmak hem de bir daha böyle bir tabloyla karşı karşıya kalmamak için önümüzde cevap aranması gereken bir dizi soru bulunuyor. 15 Temmuz sonrasında hem devleti yöneten kadroların

hem de toplumdaki fertlerin zihninde oluşan bu soruların 03-04 Ağustos 2016 tarihli Olağanüstü Din Şurası'nda da ele alındığı kamuoyunca biliniyor. Şuranın ardından, konuya dair daha geniş bir analize imkân sağlamak, sorulara cevap bulmak ve bu büyük soruna çözüm arayışına bir katkıda bulunmak üzere, elinizdeki çalışmayı hazırlayan ekipten de bir çalışma talep edildi. Kamuoyunun gündemindeki soruların izini takip ederek, münferiden çalışmalar yaptığımız gibi, bir araya gelerek ulaştığımız bilgi, bulgu ve analizleri müşterek bir rapor halinde arz ettik. Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu'nun Ağustos'taki olağanüstü şûra kararlarına dair açıklamalar içeren bir sonraki çalışmasında da yararlanılan bu müşterek raporun genişletilmesiyle elinizdeki metin ortaya çıktı.

Bu çalışmanın hem ortadaki büyük soruna, hem de bu sorunun çözümüne dair kamuoyunda var olan sorulara kapsamlı, kararlı ve sağlıklı bir açıklama çerçevesi sunacağını umuyoruz. Çalışmamız, bir "dinî hizmet" görüntüsünden bu noktaya nasıl ve neden geldiğine dair kuşatıcı bir analiz sunmaya gayret ederken, benzer bir durumun yeniden yaşanmaması için öneriler de içeriyor. Çalışmamızın devleti yöneten kadrolar için de, geniş toplum kesimleri için de, özelde dinî hizmet alanında emek sarf eden kişiler ve oluşumlar için de dikkate değer notlar içerdiğini düşünüyoruz.

Diğer taraftan, bu çalışmanın hayatın akışı içinde ilgili yapıyla bir şekilde teması olmuş, yapıyı "cemaat" yüzüyle tanımış, hatta "dinini orada öğrenmiş" kişilere de bir imkân sunduğu kanaatindeyiz. Zira çalışmamızın vakıya yönelik tespit ve analizlerle birlikte bir hedefi de hem toplumun geneline, hem de söz konusu yapının içinde yer almış kişilere yaraları sarmak ve yanlışları düzeltmek üzere çağrıda bulunmaktır. Bu çalışmada dile getirilen birtakım keskin ve yalın tespitler, vakıanın acımasızlığından, toplum olarak aldatılmışlığımızın açıkça ortaya çıkmış olmasından kaynaklanıyor. Bu tespit ve analizlerin amacı, kriminal bir eyleme karışmaksızın bu yapının yalnızca dinî hizmet

yüzüyle muhatap olanları rencide etmek değildir, bilakis onlara, insan olarak herkesin hata yapabileceğini, bu noktada yapılması gerekenin ise bu hatalardan dönmek olduğunu hatırlatmaktır.

Çalışma, okuyucuya kolaylık olması açısından, soru-cevap formatında hazırlandı. Toplam 20 adet soru ve bunların cevaplarından müteşekkil analizlerde bir yandan FETÖ'nün temelini oluşturan “Gülen örgütü”nün toplumsal bağlamı, organizasyonel özellikleri, siyasî (uluslararası siyaset de dahil) boyutları, benzer tarihi ve güncel örnekler, dinî ve psikolojik boyutları ortaya konulmuş, diğer taraftan da söz konusu hareketin mensuplarını tekrar topluma kazandırmak ve yaşanan menfur olayların tekrarlanmasını önlemek için neler yapılması gerektiğine dair tavsiyelere yer verilmiştir. Eserin okunurluğunu kolaylaştırmak amacıyla dipnot ve referans sayısı asgaride tutulmuştur; ancak analizler çerçevesinde yapılan bütün tespitler, uzun yıllardır söz konusu örgütle entelektüel anlamda ilgilenmekte olan yazarların gözlem, tecrübe ve araştırmalarına ve bir kısmı kamuya da mal olmuş (örgütün yayın organları, eski örgüt mensuplarının itirafları ve yazdıkları kitaplar gibi) kaynaklara dayalı bilgilerdir. Elbette bu hareketin en temel ilkelerinden biri gizlilik olduğundan örgütün özellikle iç işleyişine dair henüz gün yüzüne çıkarılmamış gerçeklerin de bulunması muhtemeldir. Ancak bu çalışma yazarlar tarafından farklı kaynaklardan teyid edilmiş bilgiler ile bu bilgilere ve ilmî bir bakış açısına dayalı yorumlardan müteşekkilidir.

Dileğimiz, çalışmanın, bu büyük musibetten hayırlı neticeler hâsıl edecek dersler, önlemler ve ödevler çıkarmaya vesile olmasıdır. Bir daha böyle bir hadisenin yaşanmaması için dua ediyor ve ülkemizde dinî hizmetlerin bu hasarı en kısa sürede aşıp kendi çeşitliliği içinde salimen devamı yönündeki temennimizi de ifade etmek istiyoruz.

Hazırlayanlar